

HRVATSKI *glasnik*

XXXII. godina, 5. broj

3. veljače 2022.

cijena 200 Ft

Péter Szijjártó i Gordan Grlić Radman: „Zajedno za bolju budućnost Europe”

Foto: MTI

3. stranica

Položaj hrvatskih manjina

4. – 5. stranica

Spomen-ploča Lajošu Škrapiću

10. stranica

Županijski dan Hrvata u Lukovišću

12. stranica

Motivacija

Za dva mjeseca (3. travnja) održavaju se parlamentarni izbori na kojima se zakonom priznatim narodnostima po treći put omogućuje postavljanje državnih manjinskih listi. Državna narodnosna lista pruža mogućnost osvajanja povlaštenog parlamentarnog zastupničkog mandata, a ako to ne uspije glasnogovorničkog mandata. Na prvim takvim izborima 2014. godine niti jedna zakonom priznata narodnost nije uspjela ostvariti broj glasova potreban za povlašteni zastupnički mandat pa su birani glasnogovornici. Na drugim izborima 2018. godine lista Njemačke državne samouprave ostvarila je broj glasova potreban za punopravno parlamentarno zastupanje. Ostale narodnosti, pa tako i hrvatska, morale su se zadovoljiti glasnogovorničkim mandatom. Povlašteni mandat s pravom glasa ostvaruje narodnosna lista koja osvoji četvrtinu glasova potrebnih za osvajanje zastupničkog mandata na stranačkoj listi. Prije četiri godine to je bio broj od 23 831 glasa. To mogu ostvariti samo one narodnosne zajednice čiji broj članova s pravom glasa nadilazi taj broj. Prema zadnjem popisu stanovništva takvu mogućnost imaju Romi (315 583), Nijemci (185 696), Rumunji (35 614), Slovaci (35 208) i Hrvati (26 774). Iako je najbrojnija, romska narodnost dosada nije uspjela postići broj glasova dovoljan za osvajanje zastupničkog mandata. Čini se da nije dovoljno imati dostatan broj pripadnika, mora se pronaći motivacija za registraciju i veliku izlaznost na narodnosnim parlamentarnim izborima. A čime se mogu motivirati članovi onih narodnosnih zajednica koje su na rubu postizanja dovoljnog broja ili uopće nemaju šansu za postavljanje punopravnog zastupnika? Njima ostaje mogućnost postavljanja parlamentarnog glasnogovornika, za što je dovoljan jedan jedini glas za listu određene državne samouprave, koji nositelju liste omogućuje glasnogovornički mandat. Na motiviranost ili bolje rečeno nemotiviranost utječe i to što birači upisani u narodnosni birački popis ne mogu glasovati za stranačke liste. Prije četiri godine hrvatska manjinska lista dobila je 1689 glasova, pri čemu je u hrvatski birački popis bilo upisano 2298 birača. Ostaje li slična motiviranost saznat ćemo nakon parlamentarnih izbora.

Beta

Glasnikov tjedan

Godine 2022. Republika Hrvatska obilježava 30. obljetnicu međunarodnog priznanja. Obljetnica se obilježava 15. siječnja. Danas rođenima je teško i zamisliti vrijeme u kojem je nastala suverena Hrvatska, kojoj se – kako nas uče povijesne knjige – kroz stoljeća težilo. Prije trideset godina hrvatski predsjednik Franjo Tuđman izjavio je: „Današnji dan – 15. siječnja 1992. – bit će zlatnim slovima uklesan u cijelu 14-stoljetnu povijest hrvatskog naroda na ovom prostoru, za nas svetom tlu, između Mure, Drave, Dunava i Jadrana“. Hrvatsku je priznalo dvanaest članica Europske unije, a Njemačka, koja je uz Vatikan u tome imala ključnu ulogu, 15. siječnja uspostavila je diplomatske odnose s Hrvatskom. Dva dana ranije, 13. siječnja 1992. godine, Sveta Stolica je na čelu s tadašnjim vrhovnim poglavarom Katoličke Crkve papom sv. Ivanom Pavlom II. priznala Republiku Hrvatsku kao samostalnu i suverenu državu. Do kraja veljače 1992. godine Hrvatsku su priznale ukupno 44 države. Kruna međunarodnoga priznanja Hrvatske, primanje u Ujedinjene narode dogodila se 22. svibnja 1992.

Slijedio je dug put do oslobođenja Hrvatske, do istoga datuma 1998. kada je završena i mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja, te u ustavnopravni poredak Hrvatske vraćeno dotad okupirano područje Istočne Slavonije. Završen je Domo-

vinski rat, u kojem su današnju Hrvatsku mnogi platili životima.

Međunarodna priznanja događala su se postupno od dana proglašenja neovisnosti, 25. lipnja 1991. godine. Bilo je to turbulentno vrijeme raspada ne samo Jugoslavije već i Sovjetskog Saveza kakvog se do tada poznavalo. Vrijeme novih geostrateških priča i utjecaja. Danas Republika Hrvatska održava diplomatske odnose s većinom međunarodno priznatih zemalja svijeta. Aktivna je članica europskih i svjetskih tijela, međunarodnih procesa i inicijativa. U članstvo Vijeća Europe primljena je 6. studenog 1996., članicom NATO saveza postala je 1. travnja 2009. godine. Mađarska je 15. siječnja 1992. priznala Hrvatsku. Od samog početka pomagala je u njenim nastojanjima ka suverenosti. Ovih je dana u Budimpešti svečano obilježeno 30 godina diplomatskih odnosa Republike Hrvatske i Mađarske. Na stručnom skupu u Budimpešti pod nazivom

„Mađarska je 15. siječnja 1992. priznala Hrvatsku. Od samog početka pomagala je u njenim nastojanjima ka suverenosti.“

„Together for a Better Future of Europe: 30 Years of Hungarian-Croatian Diplomatic Relations“, posvećenom obilježavanju 30 godina diplomatskih odnosa Republike Hrvatske i Mađarske govorila su dvojica ministara vanjskih poslova. Još jednom je hrvatska strana ukazala i izrazila zahvalnost snažnoj potpori Mađarske u najtežim trenucima ostvarivanja neovisnosti i Domo-vinskog rata kao i ustrajnoj potpori Mađarske na hrvatskom putu ka članstvu u Europskoj uniji te činjenici da je upravo tijekom mađarskog predsjedanja Vijećem EU-a 2011. Hrvatska završila pregovore za članstvo u EU, čija je članica od 1. srpnja 2013. godine.

Branka Pavić Blažetin

Čitajte i širite Hrvatski glasnik, tjednik Hrvata u Mađarskoj!

HRVATSKI glasnik

Budimpešta

Obilježena 30. obljetnica uspostave diplomatskih odnosa između Mađarske i Hrvatske

Ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grlić Radman 25. siječnja 2022. boravio je u Budimpešti na obilježavanju 30. obljetnice uspostave diplomatskih odnosa Republike Hrvatske i Mađarske.

FOTO: MTI / ZSOLT SZIGETVÁRY

Obilježavanje je započelo stručnim skupom „Together for a Better Future of Europe: 30 Years of Hungarian-Croatian Diplomatic Relations” u Ministarstvu vanjskih poslova i trgovine Mađarske u organizaciji Instituta za vanjske poslove i trgovinu. Na tribini „Zajedno za bolju budućnost Europe” sudjelovali su ministar Grlić Radman i ministar vanjskih poslova i trgovine Mađarske Péter Szijjártó.

U svom izlaganju ministar Szijjártó istaknuo je osamstoljetni suživot mađarskog i hrvatskog naroda, naglasivši kako je Mađarski parlament donio odluku da se Dan mađarsko-hrvatskog prijateljstva obilježava 3. svibnja. Istaknuo je kako se „danas slavi ne samo 30. godišnjica diplomatskih odnosa dviju zemalja, već i dugogodišnja suradnja od koje Mađarska i Hrvatska imaju veliku gospodarsku korist.” Tako je u proteklih jedanaest godina trgovinski promet između dviju zemalja porastao 2,5 puta, a vrijednost bilateralne trgovine u prvih deset mjeseci 2021. godine dosegla je 2,6 milijardi eura. Rekao je kako je Hrvatska druga najvažnija destinacija za mađarski kapital, poput OTP-a i MOL-a, te da će hrvatska i dalje igrati važnu ulogu u „investicijskoj strategiji” mađarske Vlade.

Pozdravio je razvoj LNG terminala u Hrvatskoj, naglasivši kako je Mađarska, zahvaljujući pristupu LNG terminalu prvi put

u svojoj povijesti uspjela sklopiti dugoročni ugovor o kupnji plina izvan Rusije.

Ministar Szijjártó međusobnu suradnju na polju zaštite nacionalnih manjina nazvao je uzornom, istaknuvši kako je prošle godine srušen rekord u veličini potpore nacionalnim manjinama, što je dobar pokazatelj prijateljskih odnosa.

Ministar Grlić Radman istaknuo je snažnu potporu Mađarske u najtežim trenucima ostvarivanja neovisnosti i Domovinskog rata. Spomenuo je ustrajnu potporu Mađarske na hrvatskom putu ka članstvu u Europskoj uniji te kako je upravo tijekom mađarskog predsjedanja Vijećem EU-a 2011. godine Hrvatska završila pregovore za članstvo.

Naglasio je kako Hrvatska i Mađarska danas, kao države članice EU-a i NATO-a, kao i brojnih drugih međunarodnih organizacija uspješno surađuju na brojnim područjima, kako bilateralno, tako i multilateralno. Dodao je kako je Mađarska jedan od najvažnijih gospodarskih i trgovinskih partnera Hrvatske te Hrvatsku svake godine posjećuje veliki broj mađarskih gostiju.

Grlić Radman zahvalio se na pomoći Mađarske nakon dva razorna potresa koji su Hrvatsku pogodili 2020. godine. Osvrnuo se i na ostala područja bliske bilateralne suradnje, posebno izdvojivši kultur-

nu i obrambenu suradnju te suradnju u zaštiti prava nacionalnih manjina.

Rekao je kako zajednički osamstoljetni suživot pokazuje kako i zajednička povijest može biti „briljantna”. Osvrnuvši se na Hrvate u Mađarskoj kazao je „kako su lojalni mađarskoj državi i sudjeluju u mađarskom političkom životu, ali su zadržali hrvatski kulturni identitet, a odlikuje ih dvostruki identitet koji je jedinstven u Europi.”

Ministri su na tribini razmijenili mišljenja i o izazovima za budućnost Europe. Složili su se kako je za obje države važno geografsko područje jugoistočne Europe. Istaknuli su kako Hrvatska i Mađarska podržavaju proširenje kao zalag stabilnosti neposrednog susjedstva, pa tako i Europe u cjelini. Grlić Radman pritom je rekao kako Hrvatska dijeli najdulju granicu s BiH, te da je za Hrvatsku jedno od najvažnijih pitanja situacija u Bosni i Hercegovini.

U povodu obilježavanja 30 godina diplomatskih odnosa Hrvatske i Mađarske istoga dana u Operetnom teatru u Budimpešti održan je zajednički koncert orkestrara i solista HNK-a Osijek i Operetnog teatra Budimpešta, nakon što je 18. siječnja u Osijeku također održan zajednički koncert istim povodom.

Branka Pavić Blažetin

BUDIMPEŠTA

Kako donosi portal horvatok.hu redovna sjednica Skupštine Hrvatske državne samouprave bit će održana 5. veljače 2022. godine u 11:00 sati u sjedištu Hrvatske državne samouprave (1089 Budapest, Bíró Lajos u. 24.). Predsjednik skupštine HDS-a predložio je 33 točke dnevnoga reda. Bit će to prva sjednica u 2022. godini. Među predloženim točkama dnevnoga reda su Rebalans proračuna Hrvatske državne samouprave, ureda i institucija za 2021. godinu, Odluke o osiguravanju potpore, prihvaćanje proračuna odgojno – obrazovnih institucija i Ureda HDS-a, Prihvaćanje proračuna i plana rada kulturnih institucija, znanstvene i muzejske institucije, Rasprava i prihvaćanje proračuna Hrvatske državne samouprave, ureda, institucija i medija za 2022. godinu, Prihvaćanje plana javne nabave i druge važne teme.

Znanstveni skup i okrugli stol „Položaj hrvatskih manjina u regiji nakon raspada Austro-Ugarske i Trianonskog mirovnog ugovora s osvrtom na današnju situaciju“

U organizaciji Hrvatske državne samouprave 10. studenoga 2021. u prostorijama Croatice održan je znanstveni skup i okrugli stol na temu „Položaj hrvatskih manjina u regiji nakon raspada Austro-Ugarske i Trianonskog mirovnog ugovora“. Izlaganje su održali Michael Schreiber iz Austrije, Tomislav Žigmanov iz Vojvodine, Robert Skenderović iz Hrvatske i Dinko Šokčević iz Mađarske. U ime organizatora publiku je pozdravio predsjednik HDS-a Ivan Gugan. Nakon izlaganja ideju i temu znanstvenog skupa pozdravili su veleposlanik Republike Hrvatske u Mađarskoj Mladen Andrić i voditelj Odjela za hrvatske manjine Hrvatske matice iseljenika Marin Knezović. Priredbi je nazočio i predstavnik Hrvata u Mađarskom parlamentu Jozo Solga. Nakon skupa svi su pozvani na prijam.

Obraćajući se publici predsjednik Hrvatske državne samouprave Ivan Gugan naglasio je kako je u Mađarskoj prošla godina djelomično protekla u obilježavanju i prisjećanju na Trianonski mirovni ugovor, koji je „velika trauma za mađarski narod“. Posljedice tog ugovora donijele su velike promjene i u povijesti Hrvata u Srednjoj Europi. Budući da o tome do sada nije bilo riječi HDS je smatrao korisnim organizirati znanstveni skup i okrugli stol na tu temu, zaključio je Gugan. Nadovezujući se na predsjednikove riječi povjesničar i savjetnik Skupštine HDS-a dr. Dinko Šokčević rekao je kako je prijedlog zastupnika dr. Franje Pajrića bio poziv mađarskih stručnjaka, povjesničara na skup. Međutim, mađarski povjesničar koji istražuje pitanje Trianonskog mirovnog ugovora i Jugoslavije Árpád Hornyák već predaje na fakultetu u Americi pa je to razlog što oni nisu pozvani na priredbu.

Povjesničar iz Fileža Michael Schreiber u svom predavanju usredotočio se na politički položaj gradišćanskih Hrvata koncem Prvog svjetskog rata, kada je povučena nova granica. Jedan dio gradišćanskih Hrvata u Ugarskoj zagovarao je priključenje Austriji, a drugi pak Mađarskoj. Schreiber je u svom predavanju naveo sve čimbenike koji su u vezi s tim imali važnu ulogu. Kao prvo, bila je to agrarna kriza u 19. stoljeću, koja je Hrvate sjevernog Gradišća dovela do ruba propasti, pa se velik dio njih zaposlio u industrijskom sektoru u okolici Beča. U tom razdoblju uz Beč važno središte bilo je i Bečko Novo Mjesto: naime, seljaci su svoje proizvode prodavali u tim gradovima. Hrvati u srednjem i južnom Gradišću usko su povezani i sa Šopronom i Sambotelom, koji su također važna gospodarska središta. Ovi se gradovi zalažu da gradišćanski Hrvati budu dijelom Mađarske. Važan čimbenik pri tomu je i Katolička Crkva, jer pored seoskih intelektualaca (učitelji) i svećenici su pristaše spajanja gradišćanskih Hrvata s Mađarskom. Važno je napomenuti kako su u tom razdoblju škole u vlasništvu Crkve, tj. biskupije. Komunisti su oduzeli imovinu i škole, tvrdeći da se vjeronauk mora predavati u crkvi. Oduzimanje crkvenih škola 1919. godine dovelo je do fileške bune, Hrvati su se borili protiv komunista, koji su osudili i ustrijelili fileškog svećenika Antuna Semelikera. Gradišćanski Hrvati u sjevernom i srednjem Gradišću zalagali su se za priključenje Austriji, dok su u južnom dijelu zagovarali spajanje s Mađarskom. U tom pitanju, pored navedenih čimbenika, veliku ulogu imalo je i Hrvatsko kulturno društvo osnovano 1921. godine. Povjesni-

Sudionike okruglog stola pozdravio je predsjednik HDS-a Ivan Gugan

čar Michael Schreiber zaključno je naglasio kako je Trianonski mirovni ugovor uveliko rasčlanio sociološku i gospodarsku kartu gradišćanskih Hrvata, što je jednim dijelom dovelo i do masovnog iseljavanja u Ameriku.

Poradi razumijevanja nastale situacije u 20. stoljeću hrvatski povjesničar Robert Skenderović svoje je izlaganje započeo opisom povijesne situacije u 18. stoljeću. Naime, Hrvati u tom stoljeću nalaze se u vrlo teškoj situaciji, jer nemaju niti jedan grad s više od 10 tisuća stanovnika, a gradovi su okupljališta intelektualne elite i mjesta obrazovanja. U to vrijeme susjedni narodi ne priznaju ih kao ravnopravan narod. Hrvati su razbijeni na subetničke regionalne identitete, Dalmatince, Horvate (kajkavsko govorno područje), Slavonce, Bosance, Hercegovce, Istrane, Dubrovčane, Bunjevce, i Šokce. Hrvati s takvom razdvojenošću ulaze u 20. stoljeće. Ali, kako je naglasio povjesničar Skenderović, činjenica je da su Hrvati uvijek međusobno povezani, što se može pratiti kroz povijesne izvore. Hrvati su uvijek pokušavali prevladati te regionalizme i željeli oblikovati jedinstvenu političku naciju. U tome su ih sprječavali na različitim razinama, jer sile, centri moći nisu željeli ujedinjenje Hrvata. Oni su poticali regionalne i subetničke identitete te time obustavili oblikovanje moderne hrvatske nacije. U Habsburškoj Monarhiji, Austrijskom Carstvu, Austro-Ugarskoj Monarhiji Hrvati nisu uspjeli okupiti i ujediniti etnički teritorij. Ali bili su svjesni svih onih prednosti koje je davala Austro-Ugarska Monarhija, na primjer civilizacijski napredak kulture i gospodarstva, no osjećali su se kao narod na

periferiji, kojem se ne daje pravo na ravnopravnost. Kod bačkih Hrvata 1918. godine ključnu ulogu je imao svećenik Blaško Raić, koji je bio u dobrim odnosima sa zagrebačkim nadbiskupom Antunom Bauerom. Raić je 1918. godine započeo proces odvajanja Bačke od Austro-Ugarske Monarhije. Povjesničar Skenderović je naglasio kako Hrvati imaju tri važna datuma vezana za bačke Hrvate, 10. studenog 1918. u Subotici je održana Narodna skupština na kojoj je svečano proglašeno odvajanje Subotice od Austro-Ugarske Monarhije; 13. studenog u Suboticu ulazi srpska vojska i uspostavlja okupaciju grada, a 17. studenog Raić u crkvi sv. Roka održava misu zahvalnicu. Nakon nekoliko dana u Novom Sadu se saziva Narodna skupština na kojoj je proglašeno odvajanje Bačke, Baranje i Banata od Austro-Ugarske Monarhije i direktno priključenje Kraljevini Srbiji. Skenderović je istaknuo kako je to bilo žalosno za Hrvate, jer su se osjećali prevarenima, a još veća tragedija dogodila se nakon potpisivanja Trianonskog mirovnog ugovora. Naime, tada je Hrvatima bilo jasno da će biti podijeljeni na mađarski, hrvatski i jugoslavenski dio.

Hrvatski povjesničar iz Mađarske dr. Dinko Šokčević naglasio je da je za Hrvate u Mađarskoj Trianonski mirovni ugovor ostvario jako loše posljedice. Kako je rekao, mađarski povjesničari naglašavaju da su sile Antante etničku granicu uzimale u obzir jedino u Gradišću, jer je austrijsko stanovništvo u pokrajini Burgenland bilo u većini. Međutim, u bajsdom trokutu situacija je drugačija, tamo su Mađari u manjini. Prema podacima srpskog istraživača i geografa Jovana Cvijića u to vrijeme u Baji ima između 8 i 9 tisuća Bunjevaca, dok ih je prema mađarskim podacima tek 2 tisuće, i u većini su Mađari. Mađarska narodnosna politika za vrijeme dualizma nastoji kod manjina postići jaku mađarsku svijest. U školama se širi mađarska svijest, stoga se u Baji 1883. ukida nastava na dalmatinskom jeziku. Međutim, na bajsdom Dolnjaku Bunjevci uspijevaju sačuvati svoj jezik, jer se u kućama govori samo bunjevački. Slično bajsdom situaciji i u okolnim naseljima u većini je bunjevačko stanovništvo. Međutim, na mirovnoj konferenciji uzimaju se u obzir službeni statistički podaci i sukladno tomu bajsdom trokut ostaje u Mađarskoj. Ovu činjenicu ne prihvaća jugoslavenska delegacija u Versaillesu i tijekom 1919. i u prvoj polovici 1920. vlasti organiziraju narodne zborove. Hrvati u mohačkom okrugu i bajsdom trokutu izjašnjavaju se za priključenje Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Ta odluka imala je teške posljedice za Hrvate, jer nakon potpisivanja Trianonskog mirovnog ugovora na tim područjima prestaje srpska okupacija i Hrvati su prinuđeni na emigraciju. U to je vrijeme oko dvije tisuće Bunjevaca i Šokaca, uglavnom vodećih intelektualaca emigriralo u Jugoslaviju. U Mađarskoj ostaje župnik iz Čavolja Ivan Petreš i odvjetnik Ivan Paštrović. Nakon Prvog svjetskog rata Hrvati u Mađarskoj ostaju bez svoje tiskovine, jer tjednik „Neven“ ostaje u Subotici, a Hrvatske novine pak u Austriji. Godine 1921. mađarska vojska ulazi u sjeverni dio Bačke i Baranje, a protiv onih Bunjevaca i Šokaca koji su bili za priključenje Jugoslaviji provodi se snažna represija. Dvadesetih godina lokalne mađarske vlasti nastavljaju politiku nasilne asimilacije, a učitelji koji u tome pomažu od mađarske Vlade dobivaju novčanu nagradu. Do promjene narodnosne politike dolazi za vrijeme Imrea Mattajja (Moravec), koji je prije Prvog svjetskog rata bio mađarski službenik u Sarajevu. Mattay je bio blizak s ministrom kulture (od 1939. mađarskim premijerom) Pálom Telekijem, koji se zalaže za reviziju određenih područja. Teleki je svjestan kako su na tim područjima Mađari u manjini i stoga mijenja manjinsku politiku. Prema mirovnom ugovoru Mađarska manjinama mora omogućiti školstvo na jeziku dotične manjine. Za vrijeme dva

svjetska rata u 90 posto škola nastava hrvatskog jezika je predmetna i nema udžbenika. Mattay pokreće program pisanja udžbenika i organizira prvi učiteljski tečaj u Pečuhu. Godine 1937. na njegov prijedlog tiskan je kalendar „Danica“ na hrvatskom jeziku. Ta politika smatra Hrvate jedinstvenom narodnosnom skupinom. Situacija se pogoršava 1941. godine kada u prvi plan dolazi razdvajanje Hrvatskih etničkih skupina. Međutim, ta politika u južnom dijelu Bačke propada – naime, promađarski orijentirani predsjednik nove Bunjevačko-šokačke udruge Grga Vuković umjesto na lokalnom narječja novine u Somboru izdaje na standardnom hrvatskom jeziku. Na kraju svog izlaganja dr. Dinko Šokčević osnuo se na obiteljske tragedije, koje su pogodile i njegovu obitelj.

Zadnje predavanje pod naslovom „Hrvati u Vojvodini danas – povijesna ishodišta i perspektive“ održao je Tomislav Žigmanov iz Vojvodine. Na početku svog izlaganja naveo je godine koje su važne u povijesti Hrvata u srednjem dijelu ugarskog Podunavlja: godinu 1526., Osmansko carstvo i procese migracija; 1686., povratak Austrije u Podunavlje i nove valove migracija te snaženje hrvatskog elementa; 1757., novu franjevačku redodržavu za prekosavske i prekodunavske samostane te kataklizmičke posljedice jozefinizma; 1848.-49., slom mađarske revolucije i ulogu Trojedne kraljevine u slomu te posljedice po Hrvate u Ugarskoj; 1918.-20., završetak Prvog svjetskog rata i sporazum iz Trianona: nove geopolitičke konstelacije, uz „dragovoljne“ migracije i „bajski trokut“; 1941.-45., Drugi svjetski rat kada je Bačka dio Mađarske, revanšizam i razvijen pokret otpora među Hrvatima. te 1990.-91., slom socijalizma, raspad SFRJ i agresiju na Republiku Hrvatsku. Kako je rekao Žigmanov, tih godina događali su se najvažniji društveni lomovi, koji su imali snažne posljedice. Mišljenja je da svaku nacionalnu zajednicu treba razumjeti kao složen društveni konstrukt na kojeg utječu povijesno nasljeđe, demografski trendovi i prilike. Odnosi unutar zajednice su također važni, primjerice struktura i kreiranje politike, a važna je i vanjska politika Republike Hrvatske. Ne samo kada je u pitanju podrška nego i kada su u pitanju odnosi Hrvatske i Srbije. Koncem 1980. godine Hrvati su konstitutivni narod u SFRJ, a unutar sebe heterogena zajednica. Naglasio je kako je broj Hrvata u posljednjih 90 godina smanjen za dvije trećine. Ovi demografski gubici su veći nego kod Srba u Hrvatskoj. Za vrijeme režima Slobodana Miloševića nije bilo spremnosti da se ostvare inicijative i prava hrvatske zajednice. Status nacionalne manjine hrvatskoj zajednici nije priznat te u Srbiji vlada snažno antihrvatsko raspoloženje. Mišljenja je da je Srbija zemlja zakašnjele tranzicije, a posljedice toga su da su Hrvati izgubili ekonomsku moć te politički sustav nije senzibilan za njihovu reprezentaciju. Kada je u pitanju suočavanje s prošlošću, broj žrtava 90-ih godina nema javnih komemoracija. Godine 2012. dolazi do regresije, koja traje sve do danas. Nova vlast mijenja odnos spram Hrvatima, učestale su napetosti u hrvatsko-srpskim odnosima, radikalizira se tzv. „bunjevačko pitanje“, a bunjevački jezik postao je službenim u gradu Subotici. Kako je rekao Tomislav Žigmanov, Hrvati su ostvarili veću integriranost u društveni prostor u Hrvatskoj i dobra je suradnja s maticom.

Nakon izlaganja ideju i temu znanstvenog skupa pozdravili su veleposlanik Republike Hrvatske u Mađarskoj Mladen Andrić i voditelj Odjela za hrvatske manjine Hrvatske matice iseljenika Marin Knezović. Mišljenja su da bi se takve i slične priredbe trebale češće organizirati. Nakon skupa svi su pozvani na prijam, na kojem se nevezano nastavio razgovor o temama skupa.

Kristina Goher

Novogodišnji malonogometni turnir u Kačmaru

IV. Međunarodni malonogometni turnir veteranskih momčadi u Kačmaru suorganizirale su Mjesna samouprava i Hrvatska samouprava Kačmara. Turnir je održan 8. siječnja 2022. godine u sportskoj dvorani u Bikiću (Bácsbokod). Odazvalo se ukupno šest momčadi, dvije iz susjednog bratskog naselja Stanišića, a po jedna iz Bačina, Bikića, Dušnoka i Kačmara-Baje. Nakon što su susreti odigrani u Bikiću proglašenje rezultata održano je u Kačmaru, gdje je druženje nastavljeno zajedničkom večerom. Prvo mjesto na tradicionalnom malonogometnom turniru osvojila je ekipa iz Stanišića, drugo momčad Bačina, a treće ekipa Kačmara-Baje. Najbolji strijelac bio je Vladimir Skrobonja, najboljim igračem proglašen je Ferenc Gubányi, a najboljim vratarom Dejan Andrić. Hvala svima koji su nam pomogli da ovaj susret bude što uspješniji.

Tekst i slika: Teza V. Balažić

Momčad Őrszállás (Stanišić) 1 osvojila je prvo mjesto

Momčad veterana Őrszállás (Stanišić)

Momčad Dušnoka

Treće mjesto osvojila je zajednička momčad Kačmara i Baje

Momčad Bačina pripalo je drugo mjesto

BAČKA

Pod naslovom „Poštujemo naše narodnosti, pomažemo vjerske zajednice!“ parlamentarni zastupnik bajskeg okruga na svojoj Facebook stranici objavio je vijest o dodjeli značajne potpore narodnosnim samoupravama i vjerskim zajednicama regije. Potpora će se upotrijebiti za osuvremenjivanje društvenih domova i održavanje novih programa. Ukupan iznos Vladine potpore je 26 milijuna forinti. „Bačka je tradicionalno višenacionalna regija. Nijemci, Srbi i Hrvati koji ovdje žive nerazdvojan su dio naše povijesti i kulturnih tradicija. Zbog toga i jest važno da se naša zajednička baština očuva za buduće naraštaje“, istaknuo je uz ostalo Róbert Zsigó, pridodavši kako tomu pridonosi i dobra suradnja narodnosti i Vlade, naročito na polju obrazovanja, investicija i parlamentarne zastupljenosti narodnosti. U vezi s hrvatskom zajednicom između ostalog navodi obnovu križa na santovačkoj Vodici u vrijednosti 2 milijuna forinti, unapređenje kačmarskog Društvenog doma potporom od također 2 milijuna, obnovu križeva na ulazu u groblja i dijela kačmarskog groblja za 3 milijuna forinti, te osuvremenjivanje izložbenog prostora koji služi za potrebe hrvatske zajednice u Bikiću pomoću potpore od 2 milijuna forinti.

Aktivnosti Hrvatske samouprave Šikloša

Kako na svom društvenom profilu donosi Hrvatska samouprava Šikloša, tijekom jeseni 2021. godine redovito se čuo zvuk tamburice u gradskom Kulturnom centru „Ferenc Örsi“. Naime, Hrvatska samouprava Šikloša 2020. godine dobila je potporu Ministarstva ljudskih resursa iz Fonda „Sándor Csoóri“ u iznosu od 600 000 forinti za održavanje plesačnica (tečaj učenja plesova). Zbog pandemije koronavirusa program je iz 2020. premješten u 2021. godinu, a ostvareno je osam susreta, to jest plesačnica. Svi koji su to željeli, bez obzira na životnu dob, mogli su usvojiti najpopularnije hrvatske plesove i plesove Hrvata u Mađarskoj. Plesačnice je vodila Mirjana Bošnjak, a za glazbu se pobrinuo Orkestar „Orašje“. Hrvatska samouprava Šikloša planira nastaviti seriju plesačnica i 2022. godine, rekla nam je predsjednica Samouprave dr. sc. Timea Bockovac.

Državno tajništvo za vjerske i narodnosne odnose Ureda predsjednika mađarske Vlade 2020. godine objavilo je poziv za prijavu kulturnih projekata, dječjih kampova i usavršavanja pedagoga narodnosnih zajednica koji se financiraju iz Fonda „Gábor Bethlen“. Hrvatska samouprava Šikloša prijavila je više podržanih projekata. Tako je ostvaren i VI. Hrvatski kamp talenata za čije je održavanje dodijeljeno 500 000 ft. U kampu koji je održan između 16. i 20. kolovoza sudjelovali su učenici koji pohađaju kružok hrvatskog jezika šikloške Osnovne škole „Dorottya Kanizsai“. Samouprava je dobila potporu od 300 000 ft za održavanje VIII. Dana Hrvata u Šiklošu, koji je tradicionalno održan 12. rujna u šikloškoj tvrđavi, uz nastup mohačkog KUD-a „Mohač“ i Orkestra „Čefa“.

Osim toga potpora od 200 000 ft dodijeljena je za ostvarenje programa „Šikloški hrvatski Božić 2021“, koji je održan 15. prosinca. Božićno druženje i koncert u vrijeme adventa predstavljaju tradicionalni program Hrvatske samouprave Šikloša. To je ujedno prilika za djecu koja se vezuju uz hrvatski jezik i kulturu da nastupe pred širom publikom. Na žalost, 2020. zbog pandemije koronavirusa nije bilo druženja pa su organizatori pripremama pristupili vrlo brižno. Iako u užem krugu program je održan uspješno, sudionici su se okupili u duhu hrvatske kulture i ponovno se čula hrvatska božićna pjesma. Hrvatski betlehem prikazala je Udruga Misina, a puhački orkestar šikloške glazbene škole nastupio je s bogatim repertoarom hrvatskih božićnih pjesama. Slijedilo je druženje i plesačnica.

Šikloški hrvatski Božić 2021.

Biciklistička tura

Hrvatska samouprava Šikloša dobila je i potporu od 300 000 ft za projekt „Spomen-izložba semartinskih Šokaca u slikama“. U prosincu su obavljene posljednje aktivnosti na dvojezičnom

Izložba u šikloškoj tvrđavi

FOTO: HS ŠIKLOŠA

VI. Hrvatski kamp talenata

izdanju. Radi se o brošuri koja se vezuje uz postojeću izložbu u šikloškoj tvrđavi, s prikazom povijesti i etnografije zajednice semartinskih Šokaca. Cilj brošure je slikom i riječju pomoći posjetiteljima izložbe.

Branka Pavić Blažetin

Petrovišćani odsprohodu svojega „Gospodina“ na vječni počivak

U spominak Jánosu Schnelleru/Ivanu Šnelleru (1935. – 2022.)

„Došao sam vas služiti“ moto bi mogao biti za duhovnika Ivana Šnellera, ki je čez 29 ljet ponizno i skromno čvrstio vjeru, utišio mlahave i nemoćne i ne nazadnje čuvao i materinsku rič u Petrovom Selu. Njim je mati izmolila da postanu sluga Božji i peldodavno, već od tri desetljeća dugo su peljali, sudjelovali u vjerskom žitku kot duhovni pastir. Ta duga ljeta ka su hudo odbižala, u jednom našem intervjuu su Gospodin nazvali Božjim darom, dodajući i to da zviranjak radosti je svakako to da moru skupa živiti s narodom. Ovo novo ljeto ločesto se je začelo za Petrovišćane, jer 12. januara iz Sambotela dospila je turobna vist da je Svevišnji Bog k sebi pozvao umirovljenoga ešpereša Ivana Šnellera, u 86. ljetom svojega žitka. Toga dana dugo su zvonili u petroviskoj crikvi sv. Petra i Pavla, ku su posebno rado imali naš pokojni farnik.

Ivan Šneller, rodjeni su u Hrvatski Šica 1935. ljeta, za teškom mladošću i u tihoj borbi s komunističkim režimom još su mogli stati u Božju službu ter ljeta 1959., u Sambotelu, bili su posvećeni za farnika. Za dušobrižničtvom u ugarski naselji, u Nyőgéru i Kemenesmihályfi, od 1978. ljeta su peljali svoje Hrvate, Petrovišćane, obnavljali crikve, orgule i oltare, brigali se za sakralne monumente na području sela, zidali zgradu farofa, krstili novorođjene, učili dicu na vjeronauk, odsprohodili brojne svoje ljude na vječni počivak i ne nazadnje bili su jedan od glavnih organizatorov 1996. ljeta, Svitskoga spravišća Petrovišćanov, na 775. obljetnici prvoga spominjanja sela u službeni doku-

menti. Morebit nije ni slučajno da uprasad, u 800. spomen-ljetu, nas su ostavili. Za svoje velikodušno djelo Seoska samouprava im je uručila najveće odličje „Za Petrovo Selo“, 2010. ljeta, a njev trud i marljivost je nagradila i Željeznožupanijska skupščina spomin-plaketom Augusta Pavela za narodnosno djelovanje, 1998. ljeta. Turobno da zvana toga, Gospodinu Šnelleru nije dodijeljena nijedna hrvatska nagrada za svoje trideset-ljetno djelovanje. Svojom poniznošću, pravednošću zavridili su preskrajnu ljubav Petrovišćanov, ki su je htli za promjenom političkoga režima izabrati još i za načelnika. U vječnoj zahvali domaćini polag farofa sazidali su im i samostalnu hižicu da i za mi-

rovinom 2007. ljeta i dolaskom novoga duhovnika, med njimi ostanu. Četiri ljeti kasnije, zbog zdravstvenoga stanja, odselili su se u sambotelški dom umirovljenih duhovnikov, ali sve do 2018. ljeta brižno su posjetili Petrovišćane, a kad su mogli, nediljom su i s nami skupa svećevali svetu mašu. Zadnja zvanična prilika za spravišće s dragimi vjerniki bila je pred trimi ljeti, na njevoj dijamantnoj maši. Vidljivo oslabljeni i mlahavi, ali veseli su se vratili domom. 13. januara, u četvrtak ujutro, na sve vijeke. Njevo, u zemaljskoj borbi istrudjeno tijelo, pred kapelom sv. Štefana dočekalo je mnoštvo vjernikov i s molitvom je odsprohodilo do cintira. U nedilju za večernicom se je odvija-

Na 80. rodjendanu s petroviskimi vjerniki 2015. ljeta

Trenutak za pjesmu

Lipo jači

**Lipo jači jedna ptica,
Ki derži vas svit va ruka,
sunce zbudja na vsakoga
Diči, slavi Gospodina.**

**I ja zdižem moje serce
Zverhu oblakov te išče
Višnji Otac, moj dobri Bog,
Ki si i ćeš bit saku dob!**

Ivan Nemet

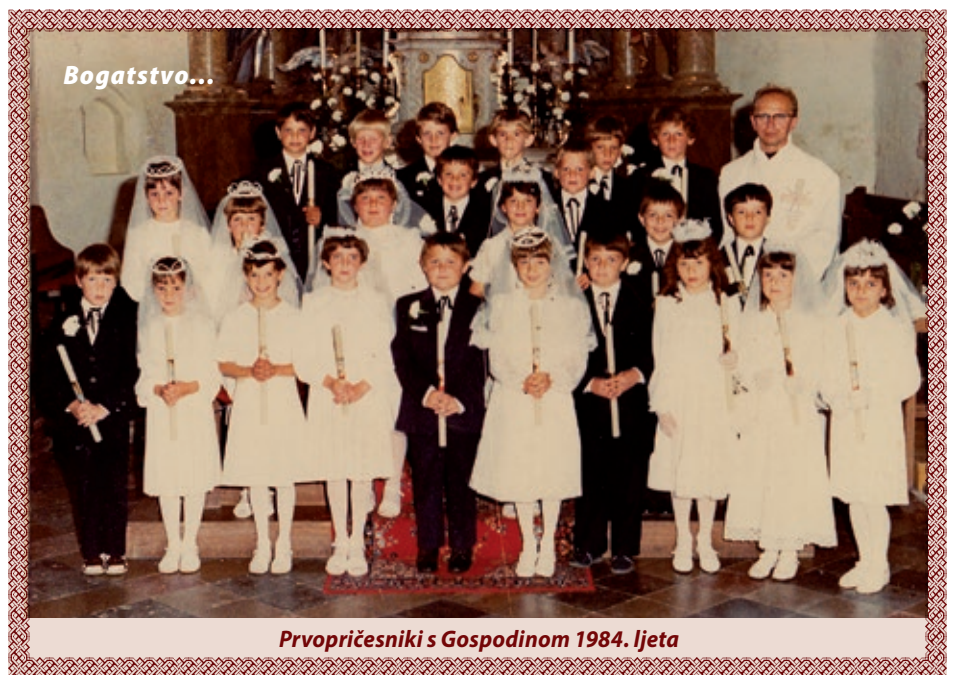
Zbogomdavanje u crkvi sv. Petra i Pavla

lo virostovanje i molitva za pokojnoga dušobrižnika. Suprot djelatnoga pondiljka, 17. januara, čudami su došli na sprohod dugoljetnoga Oca i pastira Petrovišćanov. S beskrajnom zahvalnošću su u drugi redi došli pred oltar vjerniki, u crkvi sv. Petra i Pavla, zadnji put pozdraviti pokojnoga i poškopiti lijes voljenoga dušobrižnika. U nazočnosti brojnih bratov u vjeri, sambotelski biskup dr. János Székely, u okviru dvojezične svete maše je dao zbogom vjernoj duši kršćanskoj, čija je zadnja želja bila da počivaju u petrovskoj zemlji, iako su rođeni u Hrvatski Šica. „Dajemo Bogu hvalu za žitak našega desetnika, bio je takov duhovnik naše Crikvene županije, gdo je svisno i marljivo služio Kristuša i svoju čredu. Iako je jur u mladosti ćutio Božji poziv, gimnaziju nije mogao završiti jer ga je tadašnji komunistički sistem titulirao „klerikalnim reakcionarom“. Dokle je u Juri s teškim fizičkim djelom služio svoj kruh, još pred maturom, napamet je naučio Evandjelje po Mateju. U Nyőgérú imao je dvadeset i dvije ure vjeronauka za 400 dice. S tom vjerom i odanošću je služio i u Petrovom Selu svoj hrvatski narod, kade je ostao i prik mirovine“ oživio je, u svojem govoru prilikom maše-zadušnice, neke trenutke iz duhovničkoga žitka sambotelski natpastir. Pri svetoj maši se je na pokojnoga spomenuo petrovski farnik u mirovini, Vilmoš Harangozo, a u ime crikvene općine Hrvatskih Šic, László Kovács im je dao zbogom. „Dužni smo zahvalom jer Gospodin su

svenek s radošću došli u svoje rodno selo, skupadati mlade hižnike, ali uprav zakapati naše ljude. Mi smo se trudili da im iskazujemo našu zahvalnost, zato i mislim da se ne more zgodati da spominke na nje nećemo očuvati“. U ime petroviske općine, Hrvatske samouprave i Dvojezične škole dr. Andrija Handler se je zahvalio našem gosponu za svu dobrotu i zvanarednu službu: „Kot u našem starom molitveniku stoji: O, Bože ti si nam u Tvojoi milosrdnosti i duhovne peljače udilil. Nagradi jim Bože njeve trude, budi Ti njevo batrenje“. Svi mi vjerujemo da će vas Bog nagraditi za sva ona djela ka ste

učinili za naše vjernike, za našu zajednicu.“ Oproštajne riči u ime Crikvene općine Petrovoga Sela, od Imrija Filipovića je preštao duhovnik Tamás Várhelyi. „Ove dane svoje ruke skupavrižu na molitvu ne samo domaći, nego i rašicani Petrovišćani u Sambotelu, Budimpešti, New Yorku, Northamptonu i na razni mjesti ovoga svita. Mi Petrovišćani u projudći 120 ljeti trikrat smo dobili tu milost da moremo hvalu izreći za tri naše duhovne pastire, za Jožefa Strassnera, Vincija Karlovića i sad Ivana Šnellera ki su jednako formirali, oblikovali seoski žitak, a prik toga i našu zajednicu. Sa zahvalnim srcem se spomenemo na nje. Lipa hvala za sve, što ste za našu farsku općinu učinili i djelali. Neka Vam Bog, stoput plati! Počivajte u miru u posvećenoj zemlji petroviskoga cintira!“ zvučale su riči predsjednika, gdo zbog nedavne operacije nije mogao biti nazočan. Na jačku „K Tebi o dobri Bog, k Tebi hlepim“ zaplakale su i tambure. Za Petrovišćane u svitu na društvenoi mreži uživo je emitiran sprohod, a uvečer su prik kablovske televizije Lipa, mogli pogledati domaćini tužan dogodjaj. Rodjaki, poštovatelji, velik broj domaćih vjernikov, a i drugi Hrvati su odsprohodili „Gospodina“ na vječni počivak, u samom susjedstvu crikve. Molitvom, kiticami pokrli su mjesto, kade od pondiljka pod bijelim mramorom i dvojezičnim natpisom „Zvišuje duša moja Gospodina“, sanjaju voljeni naš dušobrižnik. Neka im Spasitelj zdigne vjernu dušu na hvalu i slavu med svoje, neka počivaju u miloi svitlosti Božje milosti!

Timea Horvat

Bogatstvo...

Prvopričesnici s Gospodinom 1984. ljeta

Hrvatski dan u Budimpešti

U organizaciji Hrvatske samouprave Budimpešte i Hrvatske samouprave XII. okruga 27. studenog 2021. održan je Hrvatski dan, u sklopu kojeg je svečano otkrivena spomen-ploča pjesniku i dugogodišnjem predsjedniku Hrvatske samouprave XII. okruga i budimpeštanskog ogranka Saveza Hrvata u Mađarskoj Lajošu Škrapiću, nakon čega je održana javna tribina dviju samouprava. Na priredbi je nastupio petrovošelski tamburaški sastav „Koprive“.

Budimpeštanski Hrvati i žitelji XII. okruga u prijedopodnevnom satima okupili su se pred kućom u kojoj je dugi niz godina živio i stvarao pjesnik i dugogodišnji predsjednik Hrvatske samouprave XII. okruga i budimpeštanskog ogranka Saveza Hrvata u Mađarskoj Lajoš Škrapić. Okupljenima se obratio predsjednik Hrvatske samouprave Budimpešte i XII. okruga Stipan Đurić, koji je naglasio kako „čvrsti temelji i ponosna prošlost Hrvata u Budimpešti daju pravo na sjećanje na Lajoša Škrapića“, pa su zastupnici dvije samouprave odlučili postaviti spomen-ploču tom istaknutom intelektualcu budimpeštanskih Hrvata i Hrvata u Mađarskoj. Spomen-ploču je uz zvuke pjesme „Gizdav sam da sam Hrvat“ svečano otkrio predsjednik Đurić. Na spomen-ploči stoji natpis: „U ovoj kući je živio hrvatski pjesnik, fizičar i sveučilišni profesor Lajoš Škrapić. Spomen-ploču postavlja Hrvatska samouprava XII. okruga i Hrvatska samouprava Budimpešte, Budimpešta 2021.“ Lajoš Škrapić rođen je 20. srpnja 1938. godine u seljačkoj obitelji sa sedmero djece. Nakon osnovne škole koju je završio u rodnom selu obrazovanje je nastavio u sambotelskoj Gimnaziji Lajosa

Spomen-ploča Lajošu Škrapiću

trine” i Obračun”. Sve do smrti Lajoš Škrapić bio je vrlo aktivan član svoje petrovošelske zajednice i zajednice Hrvata u Budimpešti. Na čelu ogranka i samouprave Škrapić je često pozivao u gostovanje svoje suseljane, mjesno amatersko kazalište i sastav Koprive, a jedan je i od osnivača udruge Hrvatskih umirovljenika u Mađarskoj. Hrvatska samouprava XII. okruga na čelu s predsjednikom Stipanom Đurićem u više navrata organizirala je pjesničke večeri u čast Lajoša Škrapića.

Nakon svečanog čina u prostorijama Kulturnog centra „Lóvasút” održana je javna tribina Hrvatske samouprave Budimpešte i XII. okruga. Kako je rekao predsjednik Stipan Đurić, u prvoj polovici 2021. godine zbog pandemije koronavirusa, nažalost, nisu priređene brojne priredbe, poput čuvenog Hrvatskog bala, Međunarodne konferencije o Zrinskom i pjesničke večeri. Ali, u suorganizaciji s ostalim samoupravama ostvareni su Hrvatski nogometni turnir „In memoriam Stipan Pančić”, II. Gastronomski festival i Hrvatsko-mađarska književna večer u čast 100. obljetnice rođenja Jánosa Pilinszkyja, a Hošigovcima su podijeljeni darovi za

Predsjednik Stipan Đurić predstavlja Škrapićev životni put

Svojom glazbom priredbu je uvećao petrovošelski sastav „Koprive”

Nagya, a potom na Prirodoslovnom fakultetu Sveučilišta Lorán-da Eötvösa, gdje je studirao matematiku i fiziku. Već na petoj godini studija djelovao je kao demonstrator Odsjeka za atomsku fiziku, gdje se kasnije i zaposlio. Za njegovo ime vezuje se mnoštvo naslova udžbenika za fiziku, a njegova predavanja studenti su uvijek rado slušali i posjećivali. Uvijek su ga privlačili poezija i prijevodi, no unatoč tomu svojim se pjesmama javlja razmjerno kasno, tek u 42. godini. Objavio je dvije pjesničke zbirke, „Drop-

sv. Nikolu. Hrvatska samouprava Budimpešte sufinancirala je dio programa državnog Dana Hrvata, troškove posebnog broja Hrvatskog glasnika te koncert Tomislava Bralića i Klape „Intrade”. Hrvatska samouprava XII. okruga je pak priredila „Martinje”, predstavljajući vinarije „Planina” vinara Zoltana Horvata. Nakon predsjednikova izvješća svi su pozvani na prijam i zabavu uz petrovošelski sastav „Koprive”.

Kristina Goher

Petrovišćanka na riječkom studiju prava

Daniella Schläffer: „Rijeku sam izabrala za jedan semestar zbog morja i prirode“

Daniella Schläffer je 22-ljetna Petrovišćanka, nje otac potječe iz Hrvatskih Šić, a mati je Petrovišćanka, tako je od dinstva zakon u familiji dvojezičnost. Spomenem se u petrovskoj Dvojezičnoj školi i na regionalni naticanji Daniella je svako jezično naticanje vik zgotovila na prvom, ali drugom mjestu, a morebit je i to jur najpr kazalo nje put, tj. da se ne želji lučiti od hrvatskoga jezika. Trenutačno je studentica IV. godine prava na budimpeštanskom Sveučilišću Loránda Eötvösa, a u ovom semestru želja joj se je naglo ostvarila. Kako sam slučajno doznala, od oktobra do kraja februara je stipendistica riječkoga Pravnoga fakulteta u Erasmusovom programu.

„Uvijek mi je bilo važno da studiram na hrvatskom jeziku i kad smo u ovom semestru dobili mogućnost da moremo otputovati u Hrvatsku, zgrabila sam priliku. Imali smo listu, pogledala sam kakove predmete bi mogla studirati u Zagrebu, ali u Rijeki. Rijeku sam izabrala za jedan semestar, jer je bila prava opcija za mene, zbog morja i prirode. U Zagrebu sam bila većkrat, u Rijeki nigdar, i istino rečeno nije mi žal da sam prošla na Pravni fakultet

Rijeku”, objašnjava studentica za ku na prvi pogled nigdor ne bi rekao da iz strasti tuče zakone i s voljom i s radošću studira suhe propise i naredbe. „Izabrala sam pravo, mislim, zbog svoje učiteljice povijesti u sambotelskoj gimnaziji, jer jako mi si je vidila cijela metoda, kako nas je učila o zakoni. Sad u Rijeki nisam slušala sva predavanja na hrvatskom jeziku, nego imala sam četire predmete i na engleskom jeziku. Ako mi nešto nije bilo jasno na hrvatskom i onda se je dalo razumiti gradivo zbog konteksta, ali mogla sam pogledati i nepoznate riči, pak sam usput i proširila svoj jezični fond”, dodaje Daniella, čiji gradišćanski pominak pra-

S prijatelji u Opatiji

voda lako razumu i u Hrvatskoj. „Ja se ufam da ću imati mogućnosti na to da jedan period svojega žitka provodim u staroj Domovini, ali ako se studira pravo, to nije tako lako. Ako ću pak ostati doma, volila bi da pri svojem djelu hasnujem svoje znanje hrvatskoga jezika, kad jur budem odvjetnica”, tvrdi odlučna divojka ka te dane našega razgovora iz svoje petroviske hiže, online je položila ispite na domaćem faksu, a potom se je radosno vratila u Rijeku. „Nažalost, u Ugarskoj sve ispite moram iz doma položiti, to je jako tužno i depresivno, kad po cijele dane moram sjediti pred kompjuterom, dokle s druge strane u Rijeki sve imamo uživo. Što naliže još ispitov, imam jako dobre profesore u Hrvatskoj i tako mislim da i zbog njih su ispiti laglji”, dodaje još Petrovišćanka ka se je u medjuvrimenu sprijateljila s mnogo ljudi. lako je na pravnoj stipendiji sama, iz Ugarske još dvama boravu pomoću Erasmusa u Rijeki. S jednom divojkom se jako slaže, ona je iz Češke, s njom se pomina po hrvatski, a pravoda i studenti iz Ugarske i Slovačke nekako bolje skupadržu. U minuli miseci pohodili su lipe kraje, upoznali su brojne znamenitosti, ne samo „u Lijepoj našoj”. Imali su izlet većkrat u Opatiju, upoznali su Pulu i Rovinj, prošetali su na božićnom sajmu u Zagrebu, a organizatori Erasmusove grupe izriktali su i putovanje u Sarajevo. Redovno posjećuju zabavne klube, kade je najlipše, kad se Hrvati skupa zajaču, a s njimi more jačiti i naša Daniella. U ostatku hrvatskoga stručnoga gostovanja pravoda bi rado posjetila još i Dalmaciju, kako drugačije, nego na morskoj liniji.

Tiho

Županijski dan Hrvata 2021.

U organizaciji Hrvatske samouprave Šomođske županije 18. prosinca u dvorani lukoviške osnovne škole priređen je Županijski dan Hrvata 2021. Druženje je započelo adventskom svetom misom u lukoviškoj crkvi koju su suslužili martinački župnik Ilija Ćuzdi i župnik pečuške župe Svete Elizabete Franjo Pavleković, porijeklom iz Novog Sela. U sklopu svete mise svećeniku Franji Pavlekoviću dodijeljeno je i ovogodišnje odličje Hrvatske samouprave Šomođske županije „Za Hrvate – za istaknutu djelatnost na području hrvatskog društvenopolitičkog života u Šomođskoj županiji“.

U dvorani osnovne škole potom je održana svečana sjednica Hrvatske samouprave Šomođske županije. Sedam zastupnika na čelu s predsjednicom Jelicom Matyók Csende podnijelo je izvješće o ovogodišnjem radu, a održana je i javna tribina te dodjela odličja „Za Hrvate“. Uz već spomenutog Franju Pavlekovića Hrvatska samouprava Šomođske županije 2021. godine i Ružu Begovac odlikovala je odličjem „Za Hrvate - za istaknutu djelatnost na području hrvatske kulture u Šomođskoj županiji“. Iste večeri Ruži Bunjevac uručeno je odličje „Za Hrvate“ za 2020. godinu. Naime, zbog pandemije nije održan prošlogodišnji Dan narodnosti, te je ovom prilikom svečano uručeno i prošlogodišnje odličje.

Potom je uslijedio kulturni program u sklopu kojeg su nastupili učenici lukoviške osnovne škole, barčanski KUD „Podravina“, pečuški Ženski pjevački zbor Augusta Šenoae, martinački Ženski pjevački zbor „Korjeni“ i Tamburaški orkestar „Vizin“.

Ugledni gosti

FOTO: LASZLÓ SZÁSZFALVI (FACEBOOK)

Dio nazočnih članova KUD-a Podravina

Među nazočnima bili su generalni konzul RH Drago Horvat koji se obratio nazočnima čestitajući nadolazeće blagdane, parlamentarni zastupnik László Szászfalvi, glasnogovornik Hrvata u Mađarskom parlamentu Jozo Solga te brojni predsjednici i za-

Jelica Csende uručuje priznanje Ruži Bunjevac

Učenici lukoviške škole

Jagoda i Pavo Kovač

stupnici hrvatskih samouprava Šomođske županije. Božićni ugođaj obogatio je i veliki vatromet.

Ostvarenje programa podržali su Mjesna samouprava Lukovičća, Hrvatska samouprava Lukovičća, Ured predsjednika Vlade, predstavnik Hrvata u Mađarskom parlamentu Jozo Solga, Kulturni i sportski centar „Joisp Gujaš Džuretin“, Zajednica podravske Hrvata, Savez Hrvata u Mađarskoj i Zornicanova.

Branka Pavić Blažetin

Mala stranica

Vrijeme je poklada i karnevala

Blagdan Sveta tri kralja (6. siječnja) označava svršetak božićnih blagdana, a od 7. siječnja do Pepelnice (ove godine je 2. ožujka) traje razdoblje poklada ili karnevala. U to vrijeme u mnogim naseljima održavaju se balovi, veselja, karnevali i povorke. Poklade su običaj u kojem se isprepliću pretkršćanski i kršćanski elementi koji su se kroz stoljeća mijenjali na različite načine. Karnevalske povorke i fašnički ophodi sadržavaju pradávná vjerovanja i ritualne radnje koje su se činile da bi se zadovoljile mitske sile i osigurala ljetina, a istovremeno su i označavale razdoblje zabava prije dugotrajnog kršćanskog posta i korizme. Hrvatski jezik poznaje više naziva za razdoblje maskiranja: karneval, poklade, mesopust i fašnik.

ZANIMLJIVOSTI O POKLADAMA

- U kršćanstvu je priča o počecima slavljenja karnevala vezana uz pravilo nastalo negdje u 9. stoljeću, za vrijeme Grgura Velikog, koje je propisivalo da u ponedjeljak i utorak prije Čiste srijede ili Pepelnice i korizme svećenici drže post. Nedjelju u kojoj počinje korizma tako su nazivali „dominica carnis privi“ („bezmesna nedjelja“). Kako si je puk oduvijek volio olakšati izgovaranje riječi, tako je i nastao skraćeni i iskrivljeni oblik „karneval“, ili u prijevodu „mesopust“. S vremenom se (negdje oko 15. stoljeća) pravilo posta napustilo, a vrijeme pred korizmu je, naprotiv, postalo vrijeme neobuzdanog uživanja u hrani, piću i zabavi pod maskama, ujedno i vrijeme suprotno dolazećem razdoblju Uskrsa, kada vjernici kroz post jačaju poniznost duha.
- Maske su stare skoro koliko i čovječanstvo. Ljudi su njima željeli postići strahopoštovanje, užas ili smijeh. Kroz povijest maske su bile korištene na puno načina. Kao rekvizit u kulturnim obredima, ceremonijama, radi zaštite od nesreća, uroka i zlih duhova.
- Tradicionalna karnevalska povorka mohačkih Hrvata dospjela je na UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine na zasjedanju u Abu Dhabiju. Ovaj pokladni običaj u grad privlači preko 30 000 turista, kada se sudionici maskiraju tradicionalnim drvenim maskama i janječim krznom. To je i sjećanje na legendu prema kojoj su preci tamošnjih Hrvata, bježeći od turskih osvajača, prema Mohaču s druge strane Dunava, pod okriljem noći prešli rijeku u čamcima zamaskirani u zastrašujuće maske i tako praznovjerne turske vojnike prisilili u paničan bijeg.

Za pametne i pametnice

Glasnikov glazbeni kutak

Jure Brkljača se prijavio na „The Voice“, jer je to natjecanje smatrao najboljim načinom da ostvari svoj glazbeni san. Pjevački uzori su mu Oliver Dragojević i Toše Proeski. U posljednje vrijeme osvaja publiku s ljubavnom baladom „Ostani tajna moga života“ te pjesmama „Ne postojim kad nisi tu“, „Lipa“, „Ostani tajna mog života“. S njim surađuju skladatelj Miroslav Rus i aranžer Josip Cvitanović, koji mladog pjevača smatraju izuzetnim talentom.

Jure Brkljača Mladi zadarski pjevač Jure Brkljača probio se u talent showu „The Voice“, a posljednjih godina isto pokušava napraviti i na domaćoj glazbenoj sceni, gdje je njegov vokal zapeo za uho ljubiteljima balada i mediteranskog popa. Ljubav prema glazbi otkrio je u djetinjstvu, ali pjevački se počeo isticati tek prije 4-5 godina. Gdje god bi otpjevao nešto ljudi bi reagirali posebno, pa je tako počeo dodatno razvijati svoj talent. Jure Brkljača se prijavio na „The Voice“, jer je to natjecanje smatrao najboljim načinom da ostvari svoj glazbeni san. Pjevački

Vic tjedna

UGOVOR

Ivica dolazi iz škole i kaže tati:

– Tata, ti si nogometaš pa ćeš me sigurno razumjeti.

O čemu ti to sine? – pita ga otac.

Ivica će: Produžio sam ugovor s petim razredom na još godinu dana.

Trideset godina aktivnog rada

Kerestursko „Kulturno društvo Kerestur“, koje se ubraja među najaktivnije pomurske kulturne udruge prošle je godine navršilo tri desetljeća postojanja. Zbog pandemije obljetnica nije proslavljena u punom sjaju, no članovi su ponosni na svoja dostignuća, posebice na Zavičajnu i spomen-kuću keresturskih Hrvata. Udruga se potaknuta naslijeđenim mjesnim vrijednostima puna tri desetljeća intenzivno zalagala za unapređenje kulturnog života i očuvanju hrvatske kulturne baštine i običaja. Predsjednica udruge je Erzsébet Deák, a u radu joj uvelike pomažu i aktivne članice predsjedništva, Erzsébet Rubina, Mária Tulézi, Erzsébet Selek, Ágnes Szücs, Mária Pländer, Mária Kocsis i Katalin Deák.

Udruga „Kulturno društvo Kerestur“ utemeljena je 1991. godine radi osnivanja keresturske mjesne televizije. Tada je izgrađen sustav kablovske televizije i pokrenuta mjesna televizija „Falu TV Murakeresztúr“ koja je ponedjeljkom emitirala dvosatnu emisiju, a srijedom petnaestominutni promidžbeni program. Nakon promjene zakona 2007. godine udruga više nije udovoljavala kriterijima emitiranja koje je preuzela jedna nove putove. Izmijenjen je statut, a među ciljeve udruge uvršteni su zastupanje interesa hrvatske zajednice, očuvanje hrvatskih običaja, kulturne baštine i tradicija, održavanje kulturno-prosvjetnih programa i priredbi, jačanje vrijednosti i ideja civilnog i šireg društva, međunarodna suradnja, zaštita životne sredine, izvješćivanje javnosti informativnim kanalima poput mrežne stranice i društvenih mreža, organiziranje sportskih programa s ciljem očuvanja zdravlja, te izrada i objavljivanje publikacija. Za predsjednicu udruge izabrana je Erzsébet Deák Kovács, a pod njezinim vodstvom organizacija je uspjela oko sebe okupiti ljude koji su se tijekom narednih godina predano zalagali za razvoj keresturskog kulturnog života. Rad udruge cijelo vrijeme potpomagala je i Hrvatska samouprava Kerestura, koja je kao partner sudjelovala u ostvarenju brojnih projekata. „Kulturno društvo Kerestur“ u registar Županijskog trgovačkog suda 2009. godine upisano je kao udruga koja obavlja djelatnosti od javnog interesa. U okrilju udruge djeluju razne sekcije, ženski pjevački zbor „Ružmarin“, plesna skupina „Mura dance“, izvorna skupina za njegovanje tradicije „Mura“ i dječja plesna skupina „Csalamádé“. Nemoguće je nabrojati sve priredbe i programe koje je udruga organizirala za sve naraštaje. Svake godine održavala je kampove za djecu u kojima se učilo o hrvat-

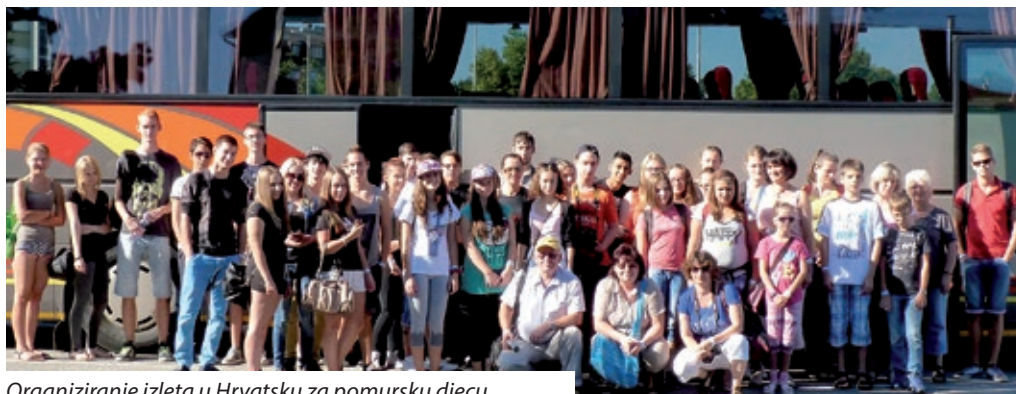

Predsjednica Erzsébet Deák Kovács zahvaljuje se svima koji su podržavali rad udruge

skim tradicijama i običajima, organizirala izlete u Hrvatsku i hrvatske regije u Mađarskoj i priređivala međunarodne susrete na kojima su sudjelovale kulturne skupine iz Hrvatske i Slovenije. U skladu sa svojim mogućnostima financirala je kupnju narodne nošnje plesačima i pjevačima, a nabavila je i kombi s kojim se putuje na razne priredbe i izlete. Priređivala je Festival na tromeđi i Tradicionalni svatovski festival, raspisivala natječaje (povodom Božića, Uskrsa i Dana žena), organizirala humanitarne akcije, predstavljala starih običaja (kiseljenja kupusa, ljuštenja kukuruza i pripreme tradicionalnih jela) i druge programe. Za vrijeme pandemije udruga je preraspodjelom sredstava Operativnog programa podijelila humanitarnu pomoć za 680 mještana, organizirala prikupljanje humanitarne pomoći za stradale u potresu u Hrvatskoj i pomogla u prijevozu. Osim priredbi udruga se bavi i izvješćivanjem stanovništva, izrađuje videozapise kako bi arhivirala događaje i emitirala ih na lokalnoj televiziji, a u više navrata objavila je i dvojezične brošure o mjesnom kulturnom životu. Najveći dio svojih aktivnosti ostvaruje kroz projekte i dobrovoljnim radom svojih članova. Predsjednica udruge jednim od najvećih dostignuća smatra obnovu i uređenje Zavičajne i spomen-kuće keresturskih Hrvata u kojoj je uz mjesnu zbirku smještena i izložba o povijesti udruge i njezinih sekcija. U njoj ima dovoljno mjesta i za manje priredbe, predstavljanje starih običaja i tradicija, a u vrtu se uzgajaju autohtone sorte voća i povrća od čijih plodova članice pripremaju tradicionalnu zimnicu.

Najaktivnije su članice sekcije ženskog pjevačkog zbora „Ružmarin“ koje su već u mirovini i imaju više vremena. One su čuvarice kajkavske riječi. Njihovi nastupi vezani su uz njegovanje hrvatskih tradicija, pri čemu predstavljaju pučka jela i izvode scenske igre, a puno su pomagale i u sakupljanju predmeta i uređivanju zavičajne kuće. Pučke tradicije i običaji predstavljeni su i na DVD-u. Predsjedništvo i članovi Udruge „Kulturno društvo Kerestur“ imaju još puno planova: o nastupima, izletima i zajedničkom radu čuvaju lijepe uspomene, a najviše ih motiviraju zajedništvo, druženje, uzajamna pomoć i zalaganje za dobrobit cjelokupne keresturske zajednice.

Beta

Organiziranje izleta u Hrvatsku za pomursku djecu

Suradnja Pečuha i Osijeka

Kako donosi portal osijek.hr, 18. siječnja u Osijeku su se sastali gradonačelnici dvaju gradova Attila Péterffy i Ivan Radić.

Dvojica gradonačelnika i njihovi suradnici razgovarali su o međusobnoj suradnji gradova prijatelja, istaknuvši dugogodišnje kvalitetne odnose. I Radić i Péterffy istaknuli su s ponosom da su Osijek i Pečuh uspostavili partnerske odnose daleke 1973. godine i grade ih na gospodarskim, kulturnim i drugim vezama.

Gradonačelnici Pečuha i Osijeka

Razgovaralo se o jačanju suradnje dva grada na kulturnom i gospodarskom planu. Kulturna suradnja ostvaruje se putem kulturnih institucija dvaju gradova te kroz brojna gostovanja umjetničkih ansambala u Pečuhu i Osijeku.

Razgovaralo se i o suradnji gradskih uprava dvaju gradova te unapređenju gospodarske suradnje. Osijek i Pečuh mogu zajedno aplicirati na fondove Europske unije. Treba ojačati suradnju gospodarskih tvrtki s područja grada Osijeka i grada Pečuha, a tu je i suradnja u području turizma.

Pečuški gradonačelnik Attila Péterffy istaknuo je kako Osijek i Pečuh kontinuirano održavaju i razvijaju svoje odnose već pola stoljeća. Dodao je kako u Pečuhu uz Mađare žive pripadnici jedanaest narodnosnih zajednica, a jedna od najvećih i najaktivnijih je hrvatska zajednica koja u svojim kulturnim i drugim institucijama njeguje hrvatsku kulturu i običaje te obogaćuje kulturni život Pečuha. Naglasio je kako Pečuh želi unaprijediti suradnju s Osijekom ne samo na kulturnom i turističkom polju već prije svega na gospodarskom planu, dodavši kako imaju jasno definirane ideje te će se razgovori nastaviti.

Izvor: osijek.hr

Gala koncert „Mostom glazbe“

Zajedničkim gala koncertom „On the Bridge of Music“ osječkoga Hrvatskoga narodnog kazališta (HNK) i Operetnog kazališta iz Budimpešte u Osijeku je 18. siječnja obilježena 30. obljetnica međunarodnog priznanja Hrvatske i uspostave diplomatskih odnosa s Mađarskom.

Koncertni program zamišljen je kao spoj skladbi hrvatskih i mađarskih autora te skladbi koje se možda ne tiču konkretno ni Hrvatske, ni Mađarske, ali im je zajednički čardaš u nazivu, istaknuo je ravnatelj opere osječkog HNK-a Filip Pavišić.

Redatelj koncerta Szilárd Somogyi napomenuo je kako koncert pokazuje koliko umjetnici mogu pridonijeti razvoju kulturnih odnosa dvaju naroda te da nije slučajno što je događaj nazvan „Mostom glazbe“, jer se želi pokazati što znamo jedni o drugima i koliko toga još možemo naučiti.

Na koncertu su, uz ostalo, izvedene skladbe Jakova Gotovca, Ivana pl. Zajca, Vatroslava Lisinskog, Emmericha Kalmana, Franza Lehara, Johannes Brahmsa i Johanna Straussa. Koncertom, na kojemu su sudjelovali orkestar i solisti osječkog HNK-a i budimpeštanskog Operetnog kazališta, ravnali su Gyula Pfeiffer i Filip Pavišić, a redatelj je Szilárd Somogyi.

Intendantica osječkog HNK-a Dražena Vrselja ocijenila je kako u kulturnom smislu nema ljepšeg načina povezivanja dvaju kazališta i dvije prijateljske države, a nada se da će se ova suradnja i nastaviti, jer za nju postoje brojne mogućnosti, poput razmjene solista i dirigentata. Koncert je 25. siječnja održan i u Budimpešti.

(HINA)

Rotary klub Osijek nagradio Rebeku Horváth

Rotary klub Pečuh svake godine aktivno sudjeluje u adventskim zbivanjima koja se održavaju na središnjem gradskom trgu. Svaki dan adventa svečano obilježavaju malom svečanošću i dodjelom donacija najpotrebitijima. Zbog epidemiološke situacije ove godine svečanost je održavana virtualno. Rotary klub Osijek i ove godine je podržao adventsku aktivnost prijatelja iz Pečuha te je 9. prosinca nagradio Rebeku Horváth donacijom od, 100 000 ft, a virtualni program zahvale priredili su učenici škole Miroslava Krležu. Učenica 10. razreda Hrvatske gimnazije Miroslava Krležu Rebeka Horváth dobivenu svotu će upotrijebiti za svoju zdravstvenu rehabilitaciju. Taj iznos zajedno sa sredstvima koja su se prikupljala u hrvatskom vrtiću i razrednim zajednicama pomoći će Rebekinom liječenju. Kako donosi školski društveni profil, „prikupljanje se odvijalo u vrtiću, cijele razredne zajednice odrekle su se božićnog darivanja i svotu namijenjenu u tu svrhu ponudile školskoj kolegici. Više razreda ponudilo je dio prihoda od božićnog sajma, a učenice likovnog tečaja pod vodstvom Nastye Kozlove ponudile su prihod od prodaje svojih proizvoda, odnosno svi koji su se slikali u božićnom fotokutu Ákosa Kollára i Rebeke Hajós cijenom fotografije potpomogli su Rebekin oporavak.

Zahvaljujemo se Hrvatskoj narodnosnoj samoupravi Dombóváru i predsjedniku samouprave gospodinu Gáboru Varga-Stadleru koji je financirao korištenje specijalnog pisača i fotografskog papira.

Ovaj put prikupljeno je oko 350 000 forinti, no prema našim informacijama očekuju se i daljnji iznosi, koje ćemo čim prije preuputiti Rebekinoj obitelji. Zahvaljujemo svima vama na dobrodušnoj pomoći i što ste nam pomogli da pokažemo kolika je snaga jedne složne zajednice. Rebeki želimo brz oporavak!”

(bpb)

Jubilarni 45. Hrvatski bal u Koljnofu

Zbog pandemije lani nije bilo moguće održati nijedan Hrvatski bal na području Gradišća, a ljetos upravo tako, zbog straha od koronavirusa, organizatori najvećih gradišćanskih balova su redom otpočinjali zabave. Hrvatski bal u Sambotelu, uz organizaciju Hrvatskoga Židana je odrinut na ljetu, HKD Veseli Gradišćanci na Undi umjesto fašenjka, na Vazmenu nedilju planiraju vlašićki bal, a isto tako su i Kemljanci i Kisežani tako mislili da neće škoditi oprez u ovom pogledu. Pretprošloga petka Hrvati u Željeznoj županiji, jedino u Bika su održali svoj bal, a o koljnofskoj, po mojem kalendaru jubilarnoj, 45. tradicionalnoj zabavi, pisala nam je Ingrid Klemenšić, u ime organizacijskoga štaba. (Tiho)

Treću subotu januara je Restoran Tercia dao mjesto tradicionalnomu Hrvatskomu balu u Koljnofu. Organizatori, člani Koljnofskoga hrvatskoga društva su se kratkoročno odlučili za održanje bala. Zbog oštih mjera je bilo takovih, ki su morali i ovo ljetu izostaviti bal, ali u nadi da ćedu se drugo ljetu moći pridružiti sudionikom. Kot i svako ljetu, bal su otvorili Koljnofski tamburaši, pod peljanjem Zoltána Korlátha. Prigodne i pozdravne riči gostom bala je rekao Franjo Grubić, predsjednik Koljnofskoga hrvatskoga društva ter ujedno i načelnik Koljnofa. U svojem govoru je istaknuo važnost 15. januara, kada je pred tridesetimi ljetu Republika Hrvatska, međunarodno priznata. Ovpust med časnimim gosti su bili samo zastupnici mjesnih ustanovov i društav. Organizatorski tim je perfektno obavio prodaju tombolov i kih 110 gostov se je moglo veseliti glavnim nagradam, zahvaljujući brojnim sponzorom bala. O dobroj zabavi se je skrbila grupa Pinka-band iz Petrovoga Sela i kot i svako ljetu, najvjerniji su ostali do jutarnji ura.

FOTO: ILDIKÓ KORLÁTH

HRVATSKO KAZALIŠTE PEČUH

Mjesečni program, veljača 2022.

- 4. veljače** – Marjan Kiš: Tri put Bog pomaže
Vrijeme/mjesto: **20:00** – Vinkovci
- 6. veljače** – Zoltán Egressy: Krumpir i blitva – (tragi)komedija
Predstava Pečuškog narodnog kazališta na mađarskom jeziku.
Vrijeme/mjesto: **19:00** – Hrvatsko kazalište Pečuh
- 8. veljače** – Zoltán Egressy: Krumpir i blitva – (tragi)komedija
Predstava Pečuškog narodnog kazališta na mađarskom jeziku.
Vrijeme/mjesto: **19:00** – Hrvatsko kazalište Pečuh
- 11. veljače** – Goran Smoljanović: Kuhari (predstava za djecu)
Vrijeme/mjesto: **10:00** – Mohač (SLAMI), bivša Muzička škola
- 13. veljače** – Zoltán Egressy: Krumpir i blitva – (tragi)komedija
Predstava Pečuškog narodnog kazališta na mađarskom jeziku.
Vrijeme/mjesto: **19:00** – Hrvatsko kazalište Pečuh
- 14. veljače** – Rike Reiniger: Ime joj je Sophie Scoll – monodrama
glumice Ildikó Frank.
Vrijeme/mjesto: **18:00** – Hrvatsko kazalište Pečuh
- 17. veljače** – Ivana Brlić Mažuranić: Šuma Striborova
Predstava za djecu Kazališta Hotel Bulić.
Vrijeme/mjesto: **13:00** – Hrvatsko kazalište Pečuh
- 25. veljače** – Marjan Kiš: Tri put Bog pomaže
Vrijeme/mjesto: **18:00** – Semelj

Dana 25. siječnja klaun Ribizli posjetio je lukoviški hrvatski narodnosni vrtić i zabavljao polaznike vrtića. (Foto: Facebook)

LUKOVIŠĆE

Hrvatski vrtić u Lukovišću i Hrvatska Samouprava pozivaju Vas 9. veljače 2022. g. u 14 sati na svečanu priredbu u spomen na Đuru Frankovića. Mjesto održavanja: Lukovišće, Ured načelnika. Program: Primanje gostiju, pozdravni govori, polaganje vijenaca u spomen profesoru Đuri Frankoviću i kulturni program. U sklopu kulturnog programa nastupaju djeca lukoviškog vrtića i učenici lukoviške škole.